

Axrorjon Nuriddinov

Osiyo Xalqaro Universiteti

Jismoniy madaniyat kafedra o'qituvchisi

nuriddinovaxrorjonbahodirugli@oxu.uz

JISMONIY TARBIYA VA SPORT SOHADAGI INNOVATSION YO'NALISHLARNING XUSUSIYATLARI

Anotatsiya: Ta'lim faoliyati davomida shaxs ma'naviy qadriyatlarni qabul qiladi va o'zlashtiradi. Madaniyat shaxs tarbiyasining zaruriy sharti va natijasidir. Madaniyatni o'zlashtirgan shaxs doimo o'zgarib turadigan jamiyat sharoitlariga moslashadi, shuningdek, faollik qobiliyatiga ega bo'ladi, bu esa unga o'z sub'ektivligini rivojlantirish bilan birga berilgan chegaralardan tashqariga chiqish imkonini beradi. Ta'lim ham siyosat, ham iqtisodiyot, ham madaniyat, ham butun jamiyat va davlat rivojining muhim va zarur omilidir. Ta'lim olish natijasi olingan bilim, ko'nikma va ko'nikmalarning shaxsning shaxsiy fazilatlarini bilan uyg'unlashuvida, shuningdek, o'z bilimlaridan mustaqil ravishda foydalanish qobiliyatida ko'rinadi.

Kalit so'zlar: Sport, Sotsiologiya, Sport Sotsiologiyasi, Kelajakdan umidlar.

Kirish

Sportning ijtimoiy, iqtisodiy va madaniy jihatdan katta ahamiyatga ega ekanligini anglash bilan, sport jarayoni va ijtimoiy aloqalarini ongli va tanqidiy tushunish bilan rivojlantirish zarurligi birinchi o'ringa chiqadi. Ushbu holatni o'rganish sport sotsiologiyasining vazifasi bo'lib, sport va zamonaviy jamiyat o'rtasidagi bog'liqlik bizdan jamiyat qanday bo'lganligi va uning qanday tubdan o'zgarganligi haqida bir qator tadqiqotlar olib borishni talab qiladi.

Sotsiologiya individual va guruhning o'zaro ta'sirini, ijtimoiy guruhlarning tashkil topish usullarini, ular o'rtasidagi munosabatlarni, guruh xulq-atvorining shaxs xulq-atvoriga ta'sirini o'rganadi. Sotsiologiya insonning ijtimoiy hayoti, guruhlari va jamiyatlarini o'rganadi. Bu mavzu sifatida ijtimoiy mavjudotlar sifatida o'z xatti-harakatlarimizga ega bo'lish uchun ko'zni qamashtiruvchi va jozibali urinishdir. Ushbu ta'riflardan ko'rinib turibdiki, jamiyat tushunchasi sotsiologiya uchun asosiy hisoblanadi. Jamiyat esa odamlarni umumiy madaniyatga ko'ra bir-biriga bog'lab turuvchi ijtimoiy munosabatlarning tuzilgan tizimidir. Ushbu ko'lamga muvofiq, jamiyatning tashkil etilishi va tuzilishi sportga katta ta'sir ko'rsatadi. Bundan tashqari, siz bilishingiz kerakki, sportning ijtimoiy va madaniy ishlab chiqarishiga ta'sir qiluvchi jarayonlar va tuzilmalarning hech biri oddiy va ayni paytda o'zgarimas emas. Haqiqatan ham, bizning hayotiy tajribamiz ko'rsatganidek, bu jarayonlar va tuzilmalar tobora murakkab va muammoli bo'lib bormoqda. Biz hozir hammamiz ma'lumotlarga boy dunyoda yashayapmiz, ayniqsa internet orqali olib borilayotgan ma'lumotlarning katta oqimi tufayli, ammo bu ma'lumotni tushunish qobiliyatimiz ko'pincha cheklangan. Shunga qaramay, sportning o'zgaruvchan, ko'pincha hayajonli va ilhomlantiruvchi, lekin ba'zan bezovta qiluvchi va muammoli dunyosini to'liq tushunish hali ham hal qilinishini kutayotgan muammo bo'lib qolmoqda. Ushbu jarayonlar, tuzilmalar va o'zgarishlar qanday ijtimoiy ishlab chiqarilganligini tushunish sotsiologiyaning asosiy vazifasidir.

Sport bizning hayotimiz va ijtimoiy dunyomizning umumiy qismi bo'lishi mumkin, ammo uning kundalik hayotdagi tanishligi zamonaviy dunyomizning ishlab chiqarilishi va tarqalishida sportning o'рни va bu dunyo qanday o'zgarganligi haqida ko'plab savollar tug'diradi. Bunday tushunchalarni ishlab chiqish uchun biz barcha zamonaviy jamiyatlarni tavsiflovchi tuzilmalarning ahamiyatini o'rganishimiz va sportning ular bilan qanday bog'liqligini tekshirishimiz kerak. Biz sportni ijtimoiy jihatdan qanday tushunishimiz va boshdan kechirishimiz oddiy jarayon emas va kundalik hayotning

sub'ektiv, ob'ektiv va biografik o'lchovlari o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirlarga asoslanishi mumkin. Bizning sport, sport tashkilotlari va sport xatti-harakatlari haqidagi tushunchamiz kundalik hayot tajribamiz, uni o'qish yoki tomosha qilishimizga bo'lgan ishonchimizdan tashqariga chiqishi kerak .

Jismoniy tarbiya tizimidagi innovatsion yo'nalishlar

Zamonaviy ta'lim bizning zamonamizning turli muammolari va muammolarini, birinchi navbatda, o'quvchilarni ijtimoiylashtirish va moslashtirish muammolarini hal qilishni talab qiladi. Bitiruvchilarimiz qanday bo'lishi o'quv jarayonini tashkil etishning butun tizimiga bog'liq. Bolaning maktabda ta'lim olish natijasi endi aniqlandi - asosiy vakolatlarni shakllantirish. Faqat an'anaviy usullar yordamida ularni shakllantirish mumkin emas va mantiqiy emas. O'qituvchiga innovatsion texnologiyalar yordamga keladi

Innovatsion texnologiyalar - bu yaqinda mashhur bo'lgan pedagogik texnologiyalar:

- AKT yoki MM – texnologiyalar,
- TRIZ,
- interaktiv texnologiyalar,
- loyiha texnologiyasi, loyiha usuli
- tadqiqot texnologiyasi yoki ta'lim tadqiqotlarini o'tkazish texnologiyasi;
- AMO va moderatsiya texnologiyasi,
- salomatlikni tejaydigan texnologiyalar va boshqalar.

Innovatsion texnologiyalar - yangi avlodning pedagogik texnologiyalari

Ularning yangiligi yoki innovatsionligi nimada?

Ular muayyan usullar va amalga oshirish bosqichlarini o'z ichiga olgan pedagogik texnologiyani ifodalaydi.

Birinchidan, an'anaviy texnologiyadan farqli o'laroq, innovatsion texnologiya jarayonga emas, balki natijalarga qaratilgan. Ushbu texnologiyalarda asosiy narsa

- ma'lum (albatta, innovatsion, ya'ni an'anaviy natijaga nisbatan yangi) natijaga erishish.

Ikkinchidan, innovatsion texnologiyalarni joriy etishdan maqsad talaba tomonidan bilim to'plash emas, balki olingan bilimlarni amaliy faoliyatda qo'llash qobiliyatidir (ya'ni maqsad bilim emas, balki undan o'zi uchun foydalana olishdir).

Uchinchidan, innovatsion texnologiyalarning farqi ta'lim jarayonida bilimlarni egallash usulidadir – bu faoliyatga asoslangan yondashuv. Bola bilimlarni nazariya, qoidalar va boshqalarni yodlash jarayonida emas, balki o'zi uchun qiziqarli bo'lgan dars maqsadiga erishish uchun faoliyat jarayonida oladi. U bilimlarni ongli zarurat jarayonida asta-sekin, bosqichma-bosqich o'qituvchi rahbarligida egallaydi.

To'rtinchidan, innovatsion texnologiyalar bolalarning bilimga erishish faoliyatini amalga oshirish uchun sharoit yaratadi. Ammo bu texnologiyalar darslarida bilim bokira tuproq sifatida ajratilmagan. Birinchi o'rinda o'quvchilarning bilimlarini shakllantirish uchun ta'lim muhiti vazifasini bajaradigan darsning o'quv maydonini tashkil qilish kerak.

Beshinchidan, innovatsion texnologiyalar darsda o'qituvchi va talaba o'rtasidagi munosabatlarning mohiyatini o'zgartiradi. O'qituvchi darsning ana shu tarbiyaviy maydonining tashkilotchisi sifatida

ishlaydi. Uning darsdagi roli maslahatchi, mutaxassisdir. Darsni tashkil etishga, uni tayyorlashga katta rol beriladi - tayyorgarlik bunday darslarni tashkil etishda poydevor hisoblanadi.

Oltinchidan, innovatsion texnologiyalar - bu shaxsga yo'naltirilgan, ya'ni shaxsiy, ya'ni individual rivojlanishga qaratilgan, har bir o'quvchining rivojlanishiga yo'naltirilgan texnologiyalardir. Boshqacha qilib aytadigan bo'lsak, bu har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini (diqqatning barqarorligi, yodlash, o'quv materialining tezligi va mustahkamligi, o'quv ma'lumotlarini idrok etish usuli, o'quv materialini idrok etish usuli) hisobga olgan holda, sinfda yoki darsdan tashqari mashg'ulotlarda har bir o'quvchining shaxsiy xususiyatlarini hisobga olgan holda o'qitish uchun sharoit yaratadigan pedagogik texnologiyalardir. salomatlik holati, faoliyat sur'ati, qobiliyat va depozitlar va boshqalar).

Ettinchidan, innovatsion texnologiyalar bolalarning o'quv jarayonida va o'qishni tugatgandan so'ng ijtimoiylashuvi faktini ham hisobga oladi. Shuning uchun ularning arsenalida kommunikativ ko'nikmalar va juftliklar, guruhlar, jamoalar, jamoalarda ishlash ko'nikmalari va ko'nikmalarini rivojlantirishning texnikasi va usullari mavjud.

Umuman olganda, ulardan foydalanish fikrlashning barcha shakllarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, ular ijodiy va rivojlanishiga hissa qo'shadi

intellektual rivojlangan shaxs va hatto o'qishni tugatgandan keyin ham bolaning uzluksiz rivojlanishini ta'minlaydi.

Shunday qilib, innovatsion texnologiyalarning quyidagi xususiyatlarini aniqlash mumkin:

- aniq natija olishga qaratilgan;
- ulardan foydalanish darsining maqsadi - faoliyat jarayonida bilimlarni egallash;
- o'quv jarayonini individuallashtirish - o'quv jarayonida va o'qishni tugatgandan so'ng bolalarning ijtimoiylashuviga yordam beradi;
- boshqa innovatsion texnologiyalardan foydalanadi;
- o'qituvchidan darsning tarbiyaviy maydonini tashkil qilishni talab qiladi;
- sinfda o'qituvchi va talaba o'rtasida sifat jihatidan yangi munosabatlarni o'rnatadi;
- bola shaxsining ijodiy va intellektual rivojlanishiga yordam beradi.

Innovatsion texnologiyalar - bu maxsus texnologiyalar, ularni ta'lim jarayoniga tatbiq etish o'rganishni talab qiladi.

Har qanday pedagogik texnologiya kabi innovatsion texnologiyalar ham o'z amalga oshirish algoritmiga, o'z bosqichlariga ega. Hatto bittasini yo'qotish ta'lim texnologiyasi tizimining yaxlitligini buzadi va uni buzadi.

Jamiyat va shaxs jismoniy madaniyatini shakllantirishdagi yangiliklar, eng avvalo, umumta'lim maktablarida o'quv-tarbiya jarayonini tubdan o'zgartirishni taqozo etadi. Ushbu jarayonni tashkil etish modeli jismoniy tarbiyani o'qitishning uch soati asosida tuzilgan: 1 soat - nazariy (akademik) va 2 soat - amaliy.

Ijtimoiy nazariyalar nurida sport sotsiologiyasi

Ijtimoiy nazariya real dunyodagi munosabatlar yoki munosabatlarning tushuntirishidir. Ijtimoiy nazariya jamiyatdagi shaxsiy o'rnimizni qanday idrok etishimizga va bizning tajribalarimiz ijtimoiy

o'zgarishlarning kengroq jarayonlarini qanday faol aks ettirishimizga haqiqiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Jamiyat barqaror ijtimoiy holat emas, balki dinamik va evolyutsiondir. Hayotning sur'ati va shu tariqa o'zgarish tezligi tezlashib borayotgani umume'tirof etilganligi sababli, ushbu o'zgarishlarni tushunishga yordam beradigan nazariy "asboblarga" ega bo'lish yanada muhimroq bo'ladi. Shu bois, zamonaviy dunyoni tushunishda ijtimoiy nazariya muhim rol o'ynaydi. Sportda u boshidanoq sotsiologik nazariyalar bilan birga o'z o'rnini egallashi kerak.

Konfliktlar nazariyasi

Konfliktlar nazariyasi Karl Marks tomonidan ishlab chiqilgan nazariy asosdan kelib chiqqan va shuning uchun ko'pincha "marksizm" deb nomlanadi va keyinchalik "neo -marksizm" deb nomlanadi . Konfliktlar nazariyasi jamiyatdagi resurslar cheklangan va teng taqsimlanmaganligini tan oladi va resurslar tanqisligi sababli guruhlar kirish va nazorat qilish uchun kurashadi. Bu erda asosiy e'tibor ijtimoiy -iqtisodiy va siyosiy munosabatlarga qaratiladi va konflikt modeliga qaratiladi. Ushbu konflikt modeliga ko'ra tuzilgan jamiyatning to'rtta xususiyati mavjud:

- Har bir jamiyat doimo o'zgarishlarga duchor bo'ladi va ijtimoiy o'zgarishlar muqarrar.
- Ijtimoiy ziddiyat har bir jamiyatda doimo mavjud.
- Jamiyatning har bir qatlami bu o'zgarishlarga hissa qo'shadi.
- Har bir jamiyat ba'zi a'zolariga asoslanadi va boshqa a'zolari cheklaydi.

Shu nuqtai nazardan, konflikt nazariyotchilari sportni iqtisodiy ustunlik va kengayishga qanday ta'sir qilishlari nuqtai nazaridan tekshiradilar. Ushbu nazariy pozitsiyani qo'llab-quvvatlash bo'yicha tadqiqotlar jamiyatdagi elita guruhlarining kuchi va imtiyozlarini saqlab qolish uchun sport qanday ishlashi bilan bog'liq. Ushbu nazariy pozitsiyaning cheklovlari mavjud, jumladan, iqtisodiyotni asos qilib olgan holda, butun ijtimoiy hayot iqtisodiy jihatdan belgilanadi. Xuddi shunday, boylikka xos bo'lgan resurslarga alohida e'tibor berish, sport olami uchun ayniqsa muhim ko'rinadigan jins, irq, etnik kelib chiqish va yosh kabi jamiyatning boshqa tarkibiy o'lchovlarining ahamiyatini e'tiborsiz qoldiradi. Konfliktlar nazariyasi sinfiy tengsizlikni sport orqali qanday bartaraf etishga, sport va dam olishni iqtisodiy xususiyatlardan tashqari jamiyatni tashkil etuvchi barcha shaxslarga qanday etkazishga qaratilgan.

Interaktivizm nazariyasi

Bu sotsiologik nuqtai nazar bo'lib, kundalik ijtimoiy harakatlarni o'rganish orqali ijtimoiy xulq-atvorni sharhlash zarurligini ta'kidlaydi, shunda bizning ijtimoiy voqelik haqidagi tasavvurlarimiz individlar va ular yashayotgan ijtimoiy dunyo o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sirlardan qurilganligini ko'rsatish mumkin. Luhman (1984) fikricha, o'zaro ta'sirlar ijtimoiy tizimlarning uchinchi asosiy shakli sifatida jamiyatdan ham, tashkilotlardan ham farq qiladigan o'z tuzilmalariga ega. Ijtimoiy tizimning bu turi boshqa nazariyalardan, ayniqsa, "vaqt"ga nisbatan farqlanadi. O'zaro ta'sir tizimlari - bu odamlar yuzma-yuz uchrashadigan va muloqot qiladigan vaqtinchalik tizimlar. Luhmann "jamiyat", "tashkilot" va "o'zaro ta'sir" o'rtasidagi muhim farqni ko'rsatish uchun "bo'lim" tushunchasidan foydalanadi. O'zaro ta'sirlar jamiyatning davom etayotgan jarayonlaridagi epizodlar bo'lib, o'zaro ta'sirlar uzluksizdir. Misol uchun, ko'plab kurslar turli universitetlarda bir vaqtning o'zida o'qitiladi. Biroq, har bir dars ma'lum bir vaqtda boshlanadi va tugaydi. Kurslar ular joylashgan universitetlar kabi uzoq davom etmaydi va universitetga mezbonlik qiladigan jamiyat kabi uzoq davom etmaydi. Sportga qiziqqan interaktivistlar tadqiq qilnayotgan shaxslarning fikrlarini taqdim etishga harakat qiladigan izohli va sifatli tadqiqot usullaridan foydalanadilar. Bu erda qiziqish sport bilan shug'ullanish va qat'iylik bilan bog'liq ijtimoiy jarayonlarni, xususan, odamlar sport orqali o'zlik hissini qanday muhokama qilishlarini ochishdir. Ushbu nazariy pozitsiya uchun sportda muhim bo'lgan narsa submadaniyatlarning yaratilishi, ya'ni ular qanday paydo bo'lishi va inson qanday qilib ijtimoiy jihatdan aniqlangan guruhga "kirishi" yoki "chiqishi" dir . Ushbu nazariy yondashuv, masalan, Olimpiya sportidagi muvaffaqiyatlar va millatchilik va vatanparvarlik g'oyalari o'rtasidagi bog'liqlikni

tushunishga yordam beradi. Sportni tizimli, nazariy nuqtai nazardan o'rganish ijtimoiy tizimning barcha uch shakllari bilan chambarchas bog'liq: sport - funksional tizim sifatida, sport - tashkilot sifatida va sport - o'zaro ta'sir. Har bir tizimning boshqalar bilan, shuningdek, umuman jamiyat va shaxs bilan qanday aloqasi borligini o'rganish ham qiziqarli bo'lar edi.

Muhokama va xulosa

Ushbu tadqiqotda biz sport sotsiologiyasining o'tmishi, buguni va kelajagini qo'llaniladigan metodologiyalar va asosiy tashvishlar nuqtai nazaridan ochib berishga harakat qildik. Sport sotsiologlarining kasbiy sotsializatsiya jarayoni sotsiologiyaning boshqa tadqiqotchilarinikiga ko'proq parallel bo'lib borayotgani, ilmiy tadqiqot usullari tobora ko'proq nazariy va miqdoriy bo'lib borayotgani, muhim tashvishlar yangi yo'nalishlar bilan kengayib borayotgani, lekin yanada chuqurroq ekanligi ta'kidlanadi. ijtimoiy tizimlardagi muayyan muammolarni tushunish uchun o'rganish kerak. Xulosa qilib shuni unutmash kerakki, sport har qanday darajada ijtimoiy sharoitda yuzaga keladi. Ya'ni, turli xil ijtimoiy parametrlar va ijtimoiy jarayonlar individualdan tortib to eng kichik jamoalargacha ishlashga ta'sir qiladi. Shu sababli, sport sotsiologiyasi muvaffaqiyatning o'zgarishiga ta'sir qiluvchi parametrlarni aniqlash va tushuntirishga harakat qilganligi sababli, bu mintaqaviy, milliy, xalqaro, havaskor yoki professional darajadagi inson xatti-harakatlarini o'rganish sohasida qo'llaniladigan tadqiqot sohasi va bu soha imkon qadar tezroq munosib qiymatga ega bo'ling.

Foydalangan adabiyotlar:

- 1 Nuriddinov, A. (2024). A COMPILATION STUDY OF INNOVATION IN SPORT. Modern Science and Research, 3(2), 346-352.
- 2 Nuriddinov, A. (2024). KARL MARX AND THE THOUGHTS OF CLASS THEORY ON SPORTS CULTURE. Modern Science and Research, 3(1).
- 3 Nuriddinov, A. (2024). THE CONNECTION BETWEEN SPORT AND PHILOSOPHY. Modern Science and Research, 3(1), 308-317.
- 4 Nuriddinov, A. (2023). MANAGING THE PROCESS OF TALENT DEVELOPMENT IN SPORTS ANATASIA. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 121-132.
- 5 Nuriddinov, A. (2023). PHYSICAL ACTIVITY, HEALTH AND ENVIRONMENT. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 189-200.
- 6 Nuriddinov, A. (2023). Use Of Digital Sports Technologies in Sports Television. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(11), 208-219.
- 7 Nuriddinov, A. (2023). THE ROLE OF FAIR PLAY IN PHYSICAL EDUCATION. Modern Science and Research, 2(10), 244-250.
- 8 Nuriddinov, A., Sayfiyev, H., & Sirojev, S. (2023). WHY FOOTBALL IS THE FIRST SPORT THAT COMES TO MIND TODAY. Modern Science and Research, 2(9), 200-203.
- 9 Nuriddinov, A. (2024). THE IMPORTANCE OF ATHLETICS TEACHERS'USE OF EDUCATIONAL TECHNOLOGY. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 4(04), 15-21.
- 10 Nuriddinov, A. (2024). BLOCKCHAIN APPLICATIONS IN THE SPORTS INDUSTRY. PEDAGOG, 7(5), 21-30.
- 11 Nuriddinov, A. (2024). BASIC AND AUXILIARY MOTOR CHARACTERISTICS IN FOOTBALL. Modern Science and Research, 3(2), 479-489.

- 12 Nuriddinov, A. (2024). EVALUATION OF BASIC FOOTBALL PRINCIPLES AND STRATEGIES. Modern Science and Research, 3(2).
- 13 Nuriddinov, A. (2024). PHYSIOLOGICAL CHARACTERISTICS AND ENDURANCE IN FOOTBALL. Modern Science and Research, 3(2).
- 14 Nuriddinov, A. (2024). THE INFLUENCE OF TODAY'S POPULAR DIETS ON THE CONCEPT OF SPORTS. Modern Science and Research, 3(2), 513-520.